

Powstanie warszawskie

Lekcja II – przebieg

Cele kształcenia – ogólne	Cele lekcji
<ul style="list-style-type: none"> I, 4. Umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie oraz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo-skutkowych. II, 3. Rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej. II, 4. Objaśnianie związków przyczynowo-skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Uczeń zna ramowy przebieg Powstania Warszawskiego, wskazuje główne punkty walk. Uczeń potrafi wyjaśnić przyczyny upadku powstania. Uczeń ocenia postawę państw sojusznicznych wobec powstania – konfrontuje odmienne oceny historyczne.
Treści szczegółowe – szczegółowe	
<ul style="list-style-type: none"> XXXIV, 4. charakteryzuje polityczną i militarną działalność Polskiego Państwa Podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów; XXXIV, 5. wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu Powstania Warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania. 	

Formy:

metoda poszukująca, analiza materiałów źródłowych, dyskusja.

Wykaz źródeł i narzędzi:

1. Gra komputerowa Warsaw Rising.
2. Załącznik 1. Teksty do porównania narracji historycznych.

Wstęp – przypomnienie najważniejszych zagadnień z poprzedniej lekcji.	5 minut
<p>Jakie emocje i wrażenia wzbudziła w uczniach rozgrywka w Warsaw Rising? Zaproszenie do dyskusji o rozgrywce. Nauczyciel może zadać pytania pomocnicze – co w interaktywnym odzwierciedleniu powstania zaskoczyło uczniów najbardziej? Czego nowego dowiedzieli się o powstaniu podczas rozgrywki? Co z gry zapadło uczniom w pamięci najbardziej? Jak myślą, pod jakim względem wirtualna kreacja odbiega od realiów powstania?</p> <p>Prowadząc dyskusję nauczyciel dba, by wybrzmiały następujące kwestie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba walczących po obu stronach była podobna, ale istniała między nimi ogromna dysproporcja w ilości i jakości uzbrojenia. - dowództwo Armii Krajowej przewidywało, że powstanie potrwa kilka dni. W razie niepowodzenia ofensywy przewidywano, że powstańcy będą w stanie bronić się przez około 14 dni. Początkowe sukcesy powstańców nie były możliwe do utrzymania bez wsparcia. - Jednym z kluczowych wyzwań był fakt, że obszary zajęte przez Powstańców nie łączyły się i były wzajemnie odseparowane. Przemieszczanie się jednostek pomiędzy dzielnicami miasta było niezwykle trudne i niebezpieczne - przedłużające się walki skutkowały głodem i kryzysem sanitarnym, wyzwaniem samym w sobie było przetrwanie w coraz bardziej zniszczonym mieście. - zrzuty zaopatrzenia były trudne i mało precyzyjne, wiele z nich wpadało w ręce Niemców. - wbrew utrwalonym w kulturze wizjom dzieci rzadko uczestniczyły w powstaniu, a pojedyncze wyjątki pełniły służbę pomocniczą. Dzieci nie walczyły. 	15 minut

<p>Dlaczego Armia Czerwona nie wsparła Powstańców? Jak padło na poprzedniej lekcji – zaangażowanie wojsk sowieckich było jedną z głównych nadziei dowództwa Armii Krajowej. Jakie mogły stać za tym przyczyny? Nauczyciel zbiera hipotezy uczniów. Następnie uczniowie otrzymują <i>Zał. 1 teksty do porównania narracji historycznych</i>. Połowa uczniów otrzymuje tekst 1. druga połowa tekst 2. Po zapoznaniu się z ich treścią oceniają swoje hipotezy.</p>	10 minut
<p>Skąd tak odmienne oceny zaangażowania ZSRS w nieudzielenie pomocy powstańczej Warszawie? Któremu z tych tekstów powinniśmy zaufać w większym stopniu? <i>Tekst 1. Odzwierciedla narrację historyczną promowaną w ZSRS i PRL po wojnie, aby usprawiedliwić brak sowieckiej pomocy. Tekst 2. przedstawia więcej szczegółowych faktów i opiera się m.in. na notach dyplomatycznych odtajnionych wiele lat po wojnie. Przez wiele lat prawda historyczna o celowej decyzji politycznej Stalina była ukrywana. Trudno z perspektywy czasu rzetelnie ocenić, czy podjęcie decyzji o powstaniu w oparciu o nadzieję na sowiecką pomoc było uzasadnione i czy wówczas władze Armii Krajowej mogły przewidzieć cynizm Stalina – jest to do dziś przedmiotem sporu historyków.</i></p>	10 minut
<p>Podczas kolejnej lekcji przyjrzymy się skutkom Powstania Warszawskiego. Jeśli sam przebieg powstania kogoś bardziej zainteresował, to prócz gry w Warsaw Rising, którego bohaterowie to postaci fikcyjne, stworzone na potrzeby gry, warto poczytać relacje w Archiwum Historii Mówionej MPW – uczniowie poznali to źródło na poprzedniej lekcji. Poznanie prawdziwych losów walczących z pewnością będzie ciekawe i wartościowe.</p>	5 minut

Zał. 1 Teksty do porównania narracji historycznych:

Tekst 1.

Operacja Bagration, czyli ofensywa Armii Czerwonej na froncie wschodnim wiosną 1944 roku, była jedną z największych klęsk III Rzeszy w całej wojnie. Armia Czerwona w ciągu 2 miesięcy odzyskała kontrolę nad niemal całym terenem utraconym w czasie operacji Barabossa. W tym czasie Sowieci przesuwali granicę frontu o średnio 20 km dziennie – co było bardzo wysokim tempem, niemożliwym do utrzymania przez dłuższy czas. O ile człowiek może iść naprzód wycieńczony, o tyle sprzęt pancerny nie będzie jechał bez paliwa bez względu na chęci i determinację jego załogi. Ofensywa musiała zwolnić, by umożliwić dociągnięcie do linii frontu ciągów logistycznych, transportu zaopatrzenia i uzupełnienie dotychczasowych strat. Do tego od 25 lipca na przedpolu Warszawy rozegrała się największa bitwa pancerna tej kampanii zbrojnej. 2 Armia Pancerna odniosła w niej poważne straty i została skutecznie zatrzymana przez niemiecką obronę.

Pomimo chęci pomocy Warszawie Armia Czerwona nie mogła podejmować ryzyka i w dużym osłabieniu rzucać nadwyrężonych sił do desantu na lewy brzeg Wisły. Decyzja o wybuchu powstania została podjęta przedwcześnie, bez konsultacji z władzami radzieckimi – gdy pełna pomoc ze strony sowieckiej nie była możliwa. Na miarę możliwości ZSRS podejmował próby wspierania powstańców m.in. przez zrzuty zaopatrzenia i wsparcie lotnicze.

Tekst 2.

1 sierpnia 1944 premier Rządu RP na Uchodźctwie, Mikołajczyk, przebywał w Moskwie na rozmowach dyplomatycznych. Gdy powstańcy, 2 sierpnia, przekazali radiowo informacje o wybuchu powstania informacja trafiła do Stalina, ale została przez niego zanegowana. Kolejnego dnia Mikołajczyk spotkał się ze Stalinem osobiście i poprosił go o wsparcie dla Warszawy. Stosunek Stalina do powstania był jednoznacznie negatywny, co wiązało się z rozpoznaniem intencji władz polskich – chęci

uniemożliwienia sowietyzacji Polski i wzmocnienia pozycji Rządu na Uchodźctwie i jego Delegatury na Kraj względem prosowieckiego PKWN.

4 sierpnia Stalina wzywał też do udzielenia pomocy Churchill, deklarujący wsparcie lotnictwa brytyjskiego. 5 sierpnia Stalin odmówił, argumentując, że skala powstania jest znacznie mniejsza niż w rzeczywistości i nie warto udzielać wsparcia nieznaczającym walkom na małą skalę. Władze radzieckie oczekiwały, że powstanie w Warszawie szybko upadnie, a Niemcy własnymi siłami usuną przeszkodę do sowietyzacji Polski w postaci Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego.

Jeszcze w drugiej połowie sierpnia Związek Sowiecki nie tylko nie pomagał, ale i utrudniał pomoc innym państwom sojuszniczym. Ambasador USA prosił o zgodę na korzystanie przez amerykańskie samoloty zrzucające zaopatrzenie Warszawie z lotnisk na terenach zajętych przez Rosjan. Mołotow, szef sowieckiej dyplomacji, odpowiedział iż *„Rząd radziecki nie tylko na to się nie zgadza, ale dodatkowo uprzedza, że nawet uszkodzone samoloty alianckie dokonujące lotów nad Warszawą nie będą mogły lądować na radzieckich lotniskach”*.

Pod presją aliantów Związek Sowiecki zaczął udzielać wsparcia Warszawie, gdy dowództwo Armii Krajowej toczyło już z Niemcami rozmowy kapitulacyjne. Spóźniona pomoc była symboliczna i miała na celu oddalenie zarzutów o niewywiązanie się z zobowiązań sojuszniczych.